

(PLECS)

D'HISTÒRIA LOCAL

130

Directors: Ramon Arnabat,
Josep Santesmases
Compaginació: Natàlia Báscones
Disseny: Canseixanta
Tria de novetats: Pineda Vaquer
ISSN 1130-5150

CONTINGUTS

EDITORIAL: L'associacionisme ...	1
TEMES 1: El Cercle Literari de Vic ...	2
TEMES 2: Ateneu de Maó, cent anys...	5
PATRIMONI: La biblioteca del Centre...	8
RESSENYA	9
TRIA DE NOVETATS	10
NOTICIARI	12

PERE SOLÀ GUSSINYER. Universitat Autònoma de Barcelona

L'ASSOCIACIONISME CULTURAL HISTÒRIC

Presentem tres iniciatives de la societat civil de la segona meitat del segle XIX i principis del XX, entre altres que podríem caçar a Lleida, València o Perpinyà, entre altres. En el segle del liberalisme burgès, la xarxa d'entitats culturals voluntàries va fer un paper de primer ordre en l'evolució de la societat i la política, la cultura i l'educació. L'associacionisme cultural vuitcentista és expressió de moviments d'opinió de la societat civil i plataforma creadora i difusora d'aquests moviments, de manera que la història cultural i intel·lectual és deutora d'aquestes formes d'associacionisme. Naturalment, les diferents situacions locals expliquen la diversitat de trajectòries. De vegades s'oblida la diversitat de situacions i es confon l'evolució de la cultura popular amb la trajectòria de les principals entitats i grups de les grans ciutats, València i Barcelona. Reduir la història cultural i intel·lectual dels països d'expressió catalana a la vida cultural i institucional d'uns quants referents capitallins és un perill. Si bé en general aquestes plataformes de sociabilitat van ser trampolins de participació social, política i econòmica de persones i grups, la significació política de cada iniciativa local divergeix. El Centre de Lectura de Reus (1859) té un paper molt diferent del Cercle Literari vigatà, per citar dues de les entitats sorgides en el govern del general O'Donnell (1858-

1863). En una situació comarcal ben diferent se'ns mostra la trajectòria de l'Ateneu de Maó, que arrenca el 1904-1905.

Vidal Hernández apunta dues importants qüestions relacionades amb l'estudi de les associacions ciutadanes voluntàries. D'una banda, constata que arrelen les que han tingut una

funció de pal de paller o de viver d'altres entitats i associacions. Un altre punt és el de la periodització de l'activitat, de vegades més que centenària, d'aquestes institucions. ¿Els grans cicles polítics, demogràfics i socials determinen la vida de les entitats ciutadanes, o aquestes tenen una autonomia i uns ritmes de funcionament propis, que depenen més de factors interns com lideratge, força de les seccions o moviments sorgits des de la base? Molts estudis corroboren que la xarxa territorial d'entitats voluntàries ha cobert des del segle XIX un important espai en el terreny cultural i educatiu. Però també ha fet i fa un paper de primer ordre en el manteniment d'una tensió cívica, en la creació i l'augment

renovat de fluxos de confiança i de col·laboració entre ciutadans. Tant ha estat el prestigi d'aquestes institucions que, des de la transició del franquisme a la restauració borbònica dels nostres dies, la utopia d'una ciutadania democràtica i participativa va passar per la represa del model cultural dels ateneus. ■

Ateneu de Maó. Exposició de pintura al saló d'actes de l'Ateneu actual cap als anys 60 del segle XX. Font: Ateneu de Maó

temes-1)

DAVID CAO COSTOYA Universitat de Barcelona
 ESPAI DE SOCIABILITAT CULTURAL I PLATAFORMA D'INTERVENCIÓ

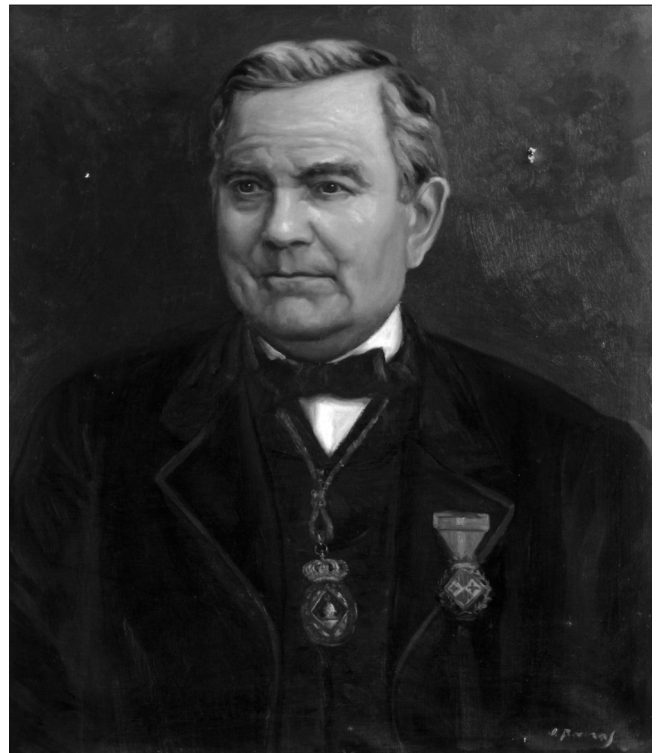
EL CERCLE LITERARI DE VIC (1860-1902)

Assentada a la plana homònima, en un dels corredors de pas entre el litoral i la muntanya de Catalunya, la ciutat de Vic era el 1860 un nucli d'uns tretze mil habitants que, en disputa amb Valls, es trobava entre les deu localitats més poblades del Principat. Cap de partit judicial i seu episcopal, era alhora un important centre comercial influent en el seu entorn més immediat. Durant aquella segona meitat del segle XIX, la ciutat va patir un degoteig persistent de població, en gran manera relacionat amb processos de gran abast com la difícil adaptació de l'agricultura tradicional i la indústria artesanal a un nou ordre econòmic, la consolidació de Barcelona i el seu pla com a poderosos centres d'atracció de població i capital, i la presència d'uns nuclis industrials emergents a la riba del Ter beneficiats per l'accés als recursos hidràulics.

El Cercle Literari es va constituir l'any 1860, després d'alguns contactes previs i unes sessions preparatòries que, en part, van tenir lloc al domicili del patrici Josep M. Bru de Sala, espai que hauria exercit d'escenari d'una sociabilitat de notables escassament formalitzada en forma de tertúlia. Una vegada fets els passos decisius envers la institucionalització de la iniciativa en els darrers mesos d'aquell any, l'activitat més pròpiament acadèmica començaria el 1861. El metge i erudit local Joaquim Salarich hi va dictar la primera exposició pública el dia 15 de febrer de 1861, «Ligeros apuntes sobre el estado de la Literatura en esta ciudad en los diversos periodos de su historia».

L'entitat es constituïa com a societat de caràcter exclusivament científic i literari, i els socis hi convergien amb la finalitat d'augmentar els seus coneixements per mitjà, fonamentalment, de la lectura i la conversa. Amb la voluntat d'evitar la deriva en entitat recreativa, les primeres disposicions estatutàries prohibien tota classe de jocs i hi era vedada, igualment, la discussió d'assumptes polítics i religiosos. Un any més tard, el manlleuenc Francesc d'A. Aguilar, aleshores professor del Seminari Conciliar i un dels socis fundadors de l'entitat, es felicitava, com a membre de la junta, per la capacitat de mantenir-se fidel a aquest exclusiu caràcter literari i científic. El mateix Aguilar, força anys més tard, presidint la sessió acadèmica del vint-i-cinquè aniversari de la constitució de l'entitat l'any 1885, aleshores ja com a bisbe de Sogorb, destacaria en el seu discurs la importància de societats com aquella, enterament independents de la política. Encara resultaria més contundent l'advocat vigatà Josep Viquer en el discurs inaugural del curs 1897-1898 com a president de l'entitat, quan fent diagnosi de la influència que el Cercle Literari havia exercit en l'activitat

Retrat de Joaquim Salarich i Verdaguer (1816-1884). Metge i erudit local, va ser un dels socis fundadors del Cercle Literari.
 Font: Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic

intel·lectual de la ciutat després de prop de quatre dècades de funcionament, va retreure la seva contribució al fet que la vida local fos presidida pel criteri de la negació absoluta de la política, lluny de les divisions i misèries que aquesta comportava. Amb tot, resulta indiscutible ja no tan sols que l'ambient ideològic i intel·lectual que presidia l'entitat era profundament conservador i religiós, sinó que una part substancial dels socis participà de forma assídua dels càrrecs de responsabilitat política en l'administració local. I és que al Cercle Literari hi van fer cap com a fundadors una majoria d'hisendats i advocats, alguns dels quals formaven part de la subdelegació vigatana de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre i de la nòmina de famílies apoderades de la comarca. També s'adheriren a la iniciativa institucionalitzadora un grup gens menyspreable de preveres i bona part dels metges i farmaceutics que exercien activament a la ciutat, juntament amb

alguns fabricants, comerciants, impressors i confiters. Eren doncs, en gran manera, els membres d'una elit d'abast fonamentalment local que, d'acord amb la legislació del moment, tenien la possibilitat de participar en el sistema polític i ocupar-ne càrrecs de responsabilitat.

Resulta igualment interessant constatar que la constitució de l'entitat vigatana va esdevenir-se en una conjuntura en què va concretar-se la institucionalització d'altres espais de sociabilitat liberal que guarden una semblança, més o menys acusada segons els casos, amb el que ens ocupa. La posada en marxa i els primers passos d'entitats com el Centre de Lectura de Reus (1859) i l'Ateneu Català (1860), juntament amb algunes altres, coincideix, de forma prou expressiva, amb el període del llarg govern de Leopoldo O'Donnell (1858-1863), en el marc d'una inusual estabilitat política i parlamentària a l'Estat espanyol.

És significativa, en aquest sentit, la intervenció que va fer Antoni Soler des de la tribuna del Cercle Literari a començaments de 1862 amb «Vich con el Círculo Literario: Vich sin un Círculo como el Literario». L'advocat vigatà va demostrar tenir molt present l'experiència de l'Ateneu Català, de la qual destacava especialment el fet que rebia el compromís actiu i la protecció de les autoritats militars, civils, judicials i acadèmiques, en el que interpretava com un esforç de les elits en benefici de l'interès comú. No cal dir que Soler entenia que el Cercle Literari havia d'aspirar a exercir un paper semblant a la seva ciutat. Anys a venir, també el canonge Jaume Collell recolliria en *Del meu fadrinatge* que l'exemple de l'Ateneu Català havia estat ben present i entenia que el Cercle Literari i el periodisme local havien esdevingut instruments eficaços en el desvetllament cultural de la ciutat. El Cercle Literari de Vic va ser un espai de trobada, d'oci i fruïció intel·lectual, que va reeixir, almenys parcialment, en el manteniment d'una activitat cultural més o menys sostinguda durant prop de mitja centúria, fins que amb el canvi de segle se'n produí l'esllanguiment definitiu. Durant aquells anys foren moltes les iniciatives empreses, entre les quals destaca la creació d'un gabinet de lectura de periòdics, alimentat a partir de subscripcions de la mateixa entitat, però també de les capçaleres que les redaccions locals li trametien de forma gratuïta; el foment d'una biblioteca pròpia que va arribar a reunir uns pocs milers de volums, fonamentalment com a resultat de la generositat d'alguns socis i de la tasca zelosa i abnegada del bibliotecari Josep Serra i Campdelacreu; l'organització més o menys continuada de conferències sobre temes d'ordre heterogeni, del literari i artístic a l'històric i arqueològic, del jurídic al filosòfic, moral i religiós, i de la medicina i la química a les ciències naturals i l'agronomia; la celebració de vetlla-

des poètiques i musicals, a les quals foren assidus els membres de l'Esbart de Vic; l'assaig tan sols parcialment reeixit d'organització de càtedres d'ensenyaments diversos i la vida efímera de l'Acadèmia de la Llengua Catalana de Francesc d'A. Aguilar; o també la creació a partir del 1879 d'una col·lecció d'antiguitats que, per resolució de la directiva, acabaria sent part constitutiva de la primitiva col·lecció del Museu Episcopal de Vic vers els anys 1888-1889.

De forma perfectament complementària a aquest ordre d'activitat més estrictament cultural, l'entitat va servir com a espai de trobada d'uns sectors socials, d'hisendats, professionals liberals i intel·lectuals, amb una notòria ascendència sobre el seu entorn més immediat, que s'imposaren de dirigir, intervenir i dinamitzar una ciutat sobre la qual pesava l'estigma de la

Convocatòria a una vetllada necrològica dedicada a la memòria de Marià Aguiló el 26 de setembre de 1897.

Font: Fons de Cercle Literari de la Biblioteca Joan Triadú de Vic

BITLLET DE CONVIT

PER LA

VETLLADA NECROLÒGICA

dedicada a la memòria del insigne letrat

D. Marián Aguiló

que tindrà lloc lo dia 26 de Setembre de 1897,

a set horas del vespre.

PROGRAMA

I

Obertura de la sessió pel senyor President del Círcol.
Lectura del discurs presidencial dels Jochs Florals de 1867.

II

Lohengrin (racconto), pel tenor D. JOSEPH GOMIS. WAGNER.
Fra Diavolo, per la Srta. D.ª ADELINA SERRA. AUBER.

III

Lectura de las més capdals poesias de D. MARIÁN AGUILÓ.

IV

Aida (aria), pel senyor GOMIS VERDI.
Cançons populars catalanas, per la Srta. SERRA.

V

Lectura del prólech del *Romancer Popular de la Terra Catalana*.

VI

Concert de piano, per la Srta. D.ª EMILIA MARCO:
Nocturn en si major. CHOPIN.
Sur le lac. SMITH.
Sonata n.º 14. BEETHOVEN.

Las peças de cant serán acompañadas al piano pel Director de l'Escola Municipal de Música D. LLUÍS G. JORDÀ.

S. D.

Vich: Imp. Anglada.

temes-1)

crisi. Probablement un dels casos més paradigmàtics, en aquest sentit, és la intervenció d'Antoni Soler el 15 de març de 1861 per tal d'exposar la «Conveniencia o necesidad de un periódico en Vich». Segons la seva opinió, la necessitat de dinamitzar una vida ciutadana mancada de temps i dominada per l'espantall de la crisi i el sentiment d'aïllament, feia desitjable i àdhuc necessària la creació d'un periòdic local. Escasos setmanes més tard feia la seva aparició el bisetmanari *El Ausetense*, en el cos de redacció del qual van fer cap alguns dels socis de major relleu del Cercle Literari com ara Joaquim Salarich, Francesc X. Calderó, Marià Fàbregas o el mateix Antoni Soler. En alguna mesura, els protagonistes d'aquell esforç institucionalitzador concretat en la posada en marxa i el sosteniment del Cercle Literari no van concebre aquest com el seu únic instrument d'intervenció en l'entorn; el recurs a la premsa escrita va ser fonamental, un fet cabdal, en la mesura que va esdevenir amb tota certesa un dels vehicles més fenomenals del «vigatanisme» i n'ha resultat una tradició periodística local gens negligible.

Aspecte de la Manifestació Artística Ausetana celebrada en els salons del Cercle Literari l'any 1898. Font: Col·lecció fotogràfica de l'Ajuntament de Vic dipositada a l'Arxiu Comarcal d'Osona.

La sintonia entre l'entitat i les successives capçaleres que es fan i es desfan durant la seva trajectòria es faria evident en la campanya, en aquest cas de llarga durada, per tal d'aconseguir la integració viària i ferroviària de la ciutat de Vic amb el seu entorn immediat i amb la resta de Catalunya via Barcelona. Malgrat la subscripció voluntària oberta per l'entitat el 1863 amb la finalitat d'agilitar la concessió de la línia, el procés esdevingué desesperançadorament perllongat i enrevessat fins l'arribada definitiva del ferrocarril l'any 1875. Amb motiu de la commemoració del primer aniversari d'aquell esdeveniment, el Cercle Literari celebrà un certamen el juliol de 1876 que va gaudir de l'impuls i el patrocini de Fèlix Macià Bonaplata, concessionari de la línia Granollers-Sant Joan de les Abadesses i diputat al Congrés en representació del districte. Resulten especialment significatius els temes a discernir en el primer i el segon premis, que giraven a l'entorn de les mesures d'ordre moral i material que calia prendre perquè la connexió ferroviària fos beneficiosa per a la ciutat i les conseqüències que la previsible integració del mercat tindria per a l'agricultura de la comarca.

Anys més tard, el Cercle Literari no quedaria al marge de les mobilitzacions enfront la pretensió governamental d'unificar el codi civil l'any 1889. L'entitat va mantenir durant aquelles setmanes un contacte epistolar més intens de l'usual, va enviar un ofici de greuge a les Corts demanant la supressió de l'article 15 del projecte de nou codi en nom de bona part dels socis i seria el seu president, Josep Viguer, qui encapçalaria la junta organitzadora de la reunió de protesta en què convergiren bona part de les entitats i els periòdics de la ciutat.

I és que, en gran manera, trobem que són les mateixes persones que dirigeixen i sostenen el Cercle Literari, animen la premsa local, pressionen per tal d'aconseguir la connexió capitalina via ferrocarril, protagonitzen la incipient afició per l'excursionisme, l'arqueologia i el conservacionisme monumental, participen de les campanyes proteccionistes en matèria econòmica, de la patriòtica i religiosa per la restauració del monestir de Ripoll i de la defensa del dret civil català, s'encarreguen de seleccionar i rendir tribut als patricis que els han precedit, formen part de la junta local d'instrucció pública, i copen una part sensible de les regidories i fins l'alcaldia en no pocs exercicis polítics.

Tot plegat ens porta a afirmar que el Cercle Literari de Vic va ser clau com a espai de sociabilitat cultural durant bona part de la segona meitat de segle XIX a la ciutat i que, a l'ensems, va servir d'espai de trobada i plataforma d'intervenció a una elit de caràcter local que s'imposà la direcció d'una societat escassament democratitzada. ■

JOSEP M. VIDAL HERNÁNDEZ. Institut Menorquí d'Estudis

ATENEU DE MAÓ, CENT ANYS DE VIDA

L'origen de l'Ateneu de Maó (Ateneu Científic, Literari i Artístic) s'ha de cercar en la confluència en un mateix temps –el tombant del segle XIX– i en un mateix lloc –la ciutat de Maó– d'una sèrie de circumstàncies favorables. D'una banda, uns investigadors menorquins amb una intensa activitat científica i humanística; i de l'altra, l'arribada d'una sèrie de personatges, professors d'institut i altres funcionaris, amb un gran bagatge cultural i que ràpidament van establir contacte amb aquells que havien protagonitzat l'eclosió intel·lectual del tombant de segle.

Entre els científics que havien protagonitzat les darreres dècades del segle XIX s'ha de destacar Rodríguez Femenias (1839-1905) –autor d'*Algas de las Baleares*, considerada l'obra seminal dels estudis ficològics de la Mediterrània occidental, i de *Flórula de Menorca*, un catàleg florístic de Menorca que durant cent anys ha estat el llibre de referència de tots els botànics que volien conèixer la flora de l'illa–, Cardona i Orfila (1833-1892) –entomòleg i malacòleg que va reunir una de les col·leccions de petxines i cargols més importants de l'Estat espanyol en el seu temps a més d'escriure el primer catàleg científic de coleòpters de Menorca– i l'apotecari Maurici Hernández Ponseti (1859-1932) –ornitòleg, però sobretot meteoròleg, que durant més de quaranta anys va trametre les observacions que feia al terrat de casa seva a l'Observatorio Central Meteorológico de Madrid i al Bureau Météorologique Français.

Juntament amb tots aquests personatges, un grup d'humanistes començava a fer les seves primeres armes. Entre ells cal destacar l'historiador Francesc Hernández Sanz (1863-1949), que més tard seria responsable de l'Arxiu Municipal; el metge i etnòleg Francesc Camps i Mercadal (1852-1929), més conegut com Francesc d'Albranca, i l'advocat Pere Ballester (1856-1946), estudiós de temes jurídics i antropòleg. Al principi del segle XX, molts d'aquests personatges sovintejaven les tertúlies de rebotiga a la farmàcia de Maurici Hernández, i a ells es van unir molt prest alguns dels professionals de fora de l'illa esmentats abans. Entre ells cal destacar Jaume Pomar (1868-1910) i Perez de Acevedo (1861-1917), professors de l'institut de batxillerat, i Enric Alabern Saez (?-1926), metge i funcionari de duanes.

D'aquestes tertúlies de rebotiga va sorgir la idea de crear a Maó una extensió universitària, com s'havia fet en altres llocs de l'Estat espanyol. Les extensions universitàries havien sorgit de la Universitat d'Oviedo, dintre d'un esperit

regeneracionista i impulsades per seguidors de la Institución Libre de Enseñanza, amb la pretensió de fer arribar a les classes obreres els coneixements als quals no havien pogut accedir per manca de possibilitats econòmiques.

[a dalt] Edifici de l'Ateneu de Maó a principi del segle XX amb dues institucions filials. A la dreta La Gota de leche, escola de maternologia i dispensari pediàtric, i la Cambra de Comerç.

[a baix] Edifici actual de l'Ateneu de Maó. Font: Ateneu de Maó

L'èxit de l'empresa, iniciada l'any 1904, va dur els seus creadors a fer una passa més i projectar la creació d'un Ateneu, el qual després de vèncer alguns entrebancs es va fer realitat l'11 de juny de 1905, data en què se n'aprovaren els estatuts. El primer president de l'Ateneu fou un militar, el tinent coronel d'estat major, de família de terratinents, Antoni Victory i Tal-

1

2

5

8

9

10

12

temes-2)

Detalls de l'interior de l'edifici actual de l'Ateneu de Maó, tal com es trobava al principi de la seva ocupació per la societat a final dels anys 50 del segle XX. Font: Ateneu de Maó

tavull (1861-1931). Aquest personatge tenia un tarannà prou liberal per dirigir l'Ateneu des de posicions moderades però, també, sense imposar limitacions que coartessin tota llibertat de pensament. La seva elecció per ocupar el càrrec de president segurament no és aliena a la solució de tots els entrebancs que l'any anterior havien frenat el naixement de la institució. La vida de l'Ateneu, des de la seva creació fins a l'actualitat, es pot dividir en diverses etapes, en un intent una mica simplificador de periodització històrica. La primera etapa arribaria fins a l'esclat de la Guerra Civil; la segona, amb el parèntesi tràgic de la guerra, abastaria la postguerra franquista més repressora; la tercera, des de la meitat dels anys seixanta fins als primers vuitanta del segle XX, i la quarta, des d'aquesta data fins al dia d'avui.

La primera etapa de l'Ateneu va transcórrer gairebé en la totalitat sota la presidència d'Antoni Victory, que va ocupar el càrrec fins a la seva mort, l'any 1931. Durant aquests anys, l'activitat de l'Ateneu fou gairebé frenètica: s'organitzaren centenars de conferències de divulgació, tant de ciències com d'humanitats, així com exposicions de pintures i concerts. Detallar totes aquestes activitats, ni que fos de manera estadística, ens ocuparia massa espai, per la qual cosa hem optat per destacar-ne les més significatives.

Una de les primeres providències que va dur a terme l'Ateneu en el seu origen fou dotar-se d'una biblioteca i un museu. La biblioteca en pocs anys va arribar a comptar amb més d'un centenar de revistes i 2.300 llibres, xifra que cap als anys 1930 havia arribat a 17.000. Aquests llibres, en la major part, eren producte de llegats o obsequis dels socis i benefactors.

La segona instal·lació important del primer Ateneu fou un Museu d'Història Natural que va recollir col·leccions donades pels socis, com una col·lecció de 9.000 plects d'algues de Rodríguez Femenias –la primera d'Europa en aquella època–, les col·leccions malacològica i entomològica de Cardona i Orfila, una col·lecció d'aus dissecades de Joan Mir i Mir, una col·lecció de peixos de Ferrer Aledo i col·leccions de fustes i llavors, entre altres. La importància del Museu, però, no va raure només en el seu contingut, sinó que serví de punt de referència de tot aquell que trobava un exemplar zoològic poc corrent, que el portava al Museu perquè fos estudiat i afegit a les col·leccions. Aquesta tasca la duia a terme el conservador, Maurici Hernández, ajudat per Ferrer Aledo.

Una altra tasca que s'ha de posar a l'actiu de la institució en aquesta època, i en un lloc preeminent, és l'edició de la *Revista de Menorca*, una publicació fundada l'any 1888 per Joan Seguí Rodríguez (1847-1891). L'any 1906, el propietari i director en aquella època, l'historiador Francesc Hernández Sanz, va cedir la revista a l'Ateneu com a òrgan oficial de l'entitat, tot i que en conservà la propietat i la direcció. Aquesta revista, avui, més de cent anys després de la primera aparició, ha publicat milers d'articles en tots els camps del coneixement referits a Menorca amb la col·laboració dels principals científics i humanistes, menorquins o forans, que al llarg del segle XX han fet investigacions a l'illa. Per açò, no és cap exageració dir que es tracta de la publicació cabdal que ha de consultar necessàriament tota persona que vulgui estudiar qualsevol tema de Menorca abans d'emprendre la feina.

D'aquesta primera època, només queda fer dues consideracions. Per una part, que dos premis convocats per l'Ateneu van donar lloc a dues obres que fins molt avançat el segle XX, i encara avui, han estat textos de referència pels estudiosos. En estam referint als premis atorgats a Francesc Hernández Sanz pel seu *Compendio de Geografia e Historia de Menorca*, i a Francesc Camps i Mercadal pel *Folklore menorquí de la pagesia*, que foren publicats en format de llibre. El primer va ser la primera síntesi de la història de Menorca feta des d'una perspectiva moderna i el segon, un recull exhaustiu de llegendes, rondalles, poesia popular i cançons del camp menorquí.

El segon fet que cal destacar és que l'Ateneu, en els seus trenta primers anys, fou un viver d'entitats i associacions que s'acolliren a la seva ombra per iniciar les activitats. De fet, podríem dir que gairebé no va aparèixer cap entitat d'aquella època a Maó que no fos, en el seu naixement, una fillola de l'Ateneu. L'afirmació és certa en el cas d'entitats tan disperses

com un club de futbol, un grup d'aficionats a les noves tècniques radiofòniques o la Cambra de Comerç i la Lliga Marítima, entre altres, sense oblidar els Exploradores de España, el Foment del Turisme i el Grup Filharmònic de l'Ateneu.

La Guerra Civil va acabar amb tot aquesta activitat i la postguerra, com es pot suposar, no en va representar la represa. A les penúries econòmiques de l'època s'havia d'afegir el fet que amb el nou règim tots els ateneus s'havien convertit en institucions sospitoses de no combregar amb la ideologia oficial i, si no foren prohibits, sí que foren marginats. A

més, bona part dels que havien fet possible la gran expansió cultural de les dècades anteriors es van retirar a un exili interior, van arribar a edats avançades i es van anar decantant del món actiu, van marxar de Menorca o, en els casos més tràgics, van morir durant la guerra a causa de la violència incontrolada. Per açò, no és estrany que l'Ateneu entrés, en la postguerra immediata, en una decadència notòria.

Tanmateix, la institució es va anar refent a poc a poc. Així, l'any 1943 es va reprendre la publicació de la *Revista de Menorca*, que si bé encara es va interrompre durant cinc anys, des de l'any 1960 fins al dia d'avui s'ha publicat d'una manera continuada. Altres activitats que reaparegueren foren les exposicions, els concerts del Grup Filharmònic i les conferències, sempre asèptiques en relació amb la ideologia imperant. L'any 1964, però, es produeix un fet que podríem dir que marca l'inici d'una nova època, la del compromís social de l'Ateneu. Aquest any es fundà el Cine-Club de l'Ateneu, que, com totes les entitats anàlogues de la resta de l'Estat espanyol, pretenia crear un espai de llibertat d'expressió gràcies als col·loquis que s'hi organitzaven després de cada projecció cinematogràfica.

El pas següent, també significatiu, va tenir lloc l'any 1968, quan Jordi Carbonell va pronunciar al Saló d'Actes de l'Ateneu la primera conferència en català que s'impartia a la institució després de la Guerra Civil. El tema, del qual ja era el gran valedor des que el va donar a conèixer a un article publicat a la revista *Serra d'Or* l'any 1965, va ser el període menorquí de la literatura catalana.

La dècada del 1970 va dur encara més esdeveniments. L'any 1973 es va crear la delegació menorquina de l'Obra Cultural Balear i va tenir el local de l'Ateneu com a seu. Des d'allà, i juntament amb un grup de joves estudiants i naturalistes arreglats entorn del Museu de Ciències Naturals de l'Ateneu, van col·laborar activament en les campanyes per salvar l'albufera des Grau, una important llacuna litoral amenaçada per una urbanització turística. Totes aquestes activitats les feien grups de joves amb mentalitat progressista, molts d'ells militants de partits

polítics clandestins, però amb el vist-i-plau de la resta de la junta de l'entitat.

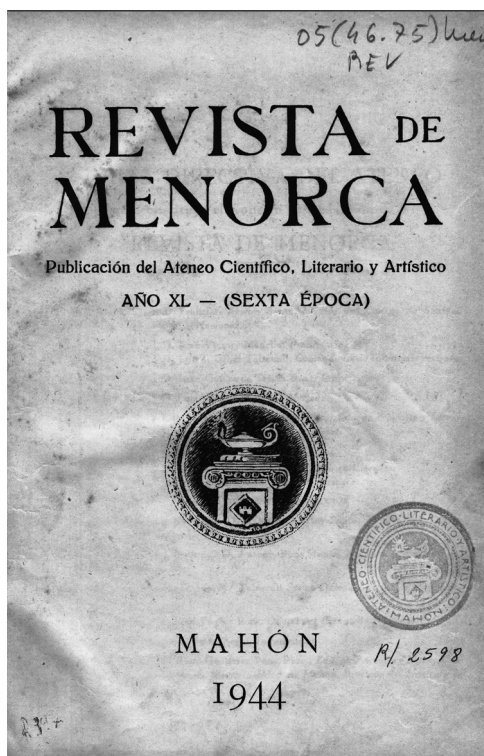
L'activitat de la institució encara fou més compromesa a mesura que es veia arribar el final de la dictadura i així, els anys anteriors a la legalització dels partits, l'Ateneu cedí la seva tribuna als representants de totes les ideologies sense cap excepció, perquè poguessin exposar les seves idees al públic menorquí, que assistia àvid a aquestes presentacions encobertes dels programes dels partits. L'establiment de la democràcia real va acabar amb totes aquestes activitats, substituïdes per mítings i actes dels partits, que ja no es van fer a l'Ateneu, i la institució va tornar a la seva vida normal.

Aquesta darrera època de la nostra periodització provisional s'ha caracteritzat per una intensíssima activitat en el camp de l'organització de conferències, i el manteniment del Grup Filharmònic i del Cine-Club Ateneu, ara sense col·loquis. S'han recuperat les classes que s'havien

impartit en els inicis, d'idiomes, música i dibuix, i es mantenen diverses seccions temàtiques com un foto-club, un grup filatèlic i una secció d'escacs. També s'han recuperat les convocatòries de premis i la biblioteca és avui, sens dubte, la més important especialitzada en tema menorquí; en particular, compta amb una de les hemeroteques més completes de l'illa. En resum, és una entitat menys innovadora que en els orígens però amb el pòsit cultural que li han donat els anys i una activitat renovada a favor de la cultura a l'illa de Menorca. ■

Portada d'un exemplar de la *Revista de Menorca*.

Font: Ateneu de Maó

1

2

5

8

9

10

12

Fotografia: Josep Cos

JORDI AGRÀS. President i director de la biblioteca

LA BIBLIOTECA DEL CENTRE DE LECTURA DE REUS

Cal obrir el batent de vides bisellats, sentint el petit grinyol de les frontisses, per començar l'aventura. Entrar a la biblioteca del Centre de Lectura és tota una experiència: per qui la viu per primera vegada i busca posar imatges a la llegenda teixida al voltant de la biblioteca privada més important de les nostres terres, o per aquells que no n'han sentit parlar mai o havent-ne sentit no s'imaginem la magnificència de l'espai o el volum dels volums que s'hi custodien. I no deixa de ser-ho pels que fa anys que la trepitgem. Perquè, com molts sabeu, estem parlant d'una biblioteca de dos-cents mil documents catalogats, amb uns quants més que encara fan fila esperant la seva pròpia fitxa; llibres, diaris, revistes, goigs, cartes, mapes... formen un conjunt únic i singular que cal conèixer.

Reus, durant molts anys, ha estat deixada de banda per les administracions i els governants. Mai no ha estat una capital amb un teixit social format per funcionaris avorrits, militars arrogants, bisbes carregats de brocats o descendents de nissagues amb més pedres i blasons que empenta. Al contrari,

Reus és una ciutat cabalera que ha hagut d'espavilar-se, en què els habitants hem hagut d'espavilar-nos si volíem alguna cosa. Així doncs, des de l'aristocràcia mercantil fins als estrats més baixos de la societat, els reusencs hem hagut de crear, mantenir i fer créixer l'esperit emprenedor per aconseguir els serveis que l'administració ens negava. En aquesta línia s'explica com el Centre de Lectura ha suplert durant anys i panys l'absència d'una biblioteca pública a la que va ser segona ciutat de Catalunya, fa més d'un segle, la qual no va ser inaugurada fins fa cinc anys.

I la nostra biblioteca té un valor afegit: s'ha creat gràcies a l'esforç que durant els gairebé 150 anys d'història de l'entitat han fet moltíssimes persones que hi han aportat llibres i documents, diners o treball; veritables mecenes que han aconseguit que en l'actualitat comptem amb 20 incunables, 22.700 llibres dels segles XVI al XIX, custodiats a la sala de reserva, i la resta de llibres i diaris que s'arreglaren a les prestatgeries de les sales de lectura o als compactes que ocupen tota la planta baixa. Cal destacar-ne el fons local, el primitiu *armari Reus* que ara ocupa un bon grapat de metres cúbics, format per totes aquelles publicacions que per temàtica, autor o edició tenen alguna relació amb la ciutat, amb exemplars únics com ara manuscrits.

I cal no oblidar la videoteca, que gestiona un fons de 2.376 vídeos; 3.363 DVD i 3.280 CD.

La biblioteca del Centre de Lectura s'ha de viure, us portarà sensacions úniques; no us les deixeu perdre. ■

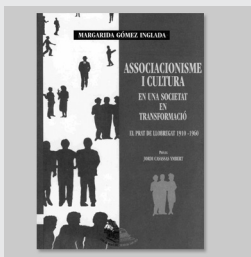
Biblioteca de Centre de Lectura

ADREÇA: carrer Major, 15
43201 Reus.

CONTACTAR: tel. 977 773 112/977 128 037
biblioteca@centrelectura.cat

ssenyres

130

Margarida GÓMEZ
Associacionisme i cultura en una societat en transformació. El Prat de Llobregat 1910-1960

El Prat de Llobregat: Ajuntament del Prat de Llobregat, Col·lecció de textos locals 2007, 571 p., 12 €

Centrada en el Prat de Llobregat durant els anys 1910-1960 (encara que l'autora s'estén més enllà de la cronologia indicada), l'obra és, particularment, un considerable esforç de recerca, descripció i anàlisi dirigit a assolir un coneixement precís del teixit associatiu i entitari pratenc. En termes més genèrics, és també una contribució al coneixement de la història de l'associacionisme català contemporani.

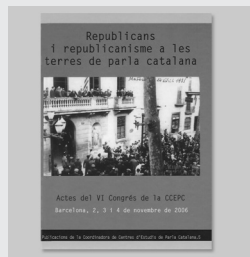
Margarida Gómez Inglada identifica les entitats locals, n'estudia l'organització, el funcionament, la trajectòria, la naturalesa de les activitats i la composició social, i s'interroga sobre les possibles relacions d'interdependència entre les unes i les altres, la vinculació amb la vida política local o la relació del fenomen associatiu pratenc amb les dinàmiques més generals, barcelonines i catalanes.

L'autora ha fet ús, fonamentalment, de fonts bibliogràfiques, arxivístiques i d'hemeroteca d'àmbit local, però també de l'entrevista a algunes persones significatives en el context. Arxivera de professió, el seu treball es beneficia molt clarament d'un coneixement exhaustiu de les fonts documentals més a l'abast.

Mereix un esment especial l'esforç d'identificació i caracterització de prop de mig miler de persones que ocuparen càrrecs de direcció en les entitats pratencs durant aquells anys. Aquestes dades, convenientment interpretades i sistematitzades, tenen, a més del seu valor intrínsec, la virtut de facilitar l'exercici de la història comparada.

Amb tot, cal dir que hauria estat desitjable la inclusió d'un capítol introductor a mode d'estat de la qüestió sobre la matèria, que precisés la forma en què aquest estudi s'insereix en el diàleg historiogràfic.

DAVID CAO COSTOYA
 Historiador

J. Santesmases (ed.)
Republicans i republicanisme a les terres de parla catalana.

Actes del VI Congrés de la CCEPC
 Valls: Cossetània Edicions, 2008, 1026 p., 25 €

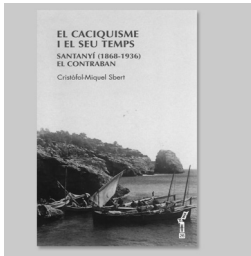
La Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana va organitzar la tardor del 2006 el seu sisè congrés, que va girar al voltant del republicanisme. Cal celebrar que, passat tan sols un any i mig, se'n publiquin les actes, que recullen les sis conferències, vuit ponències, quatre relacions, i trenta-nou comunicacions presentades. L'edició ha estat a càrrec de Josep Santesmases, que ha fet una feina ingent en un volum de 1.026 pàgines i ha aconseguit una gran homogeneïtat, tal i com es pot comprovar en la bibliografia general i en els índexs que, a més de donar unitat al llibre, en permeten i faciliten la consulta (arxius i centres de documentació, premsa i publicacions periòdiques, i onomàstic).

La quantitat i la qualitat de les conferències i ponències ens faciliten visions de conjunt sobre el que ha estat i és el republicanisme europeu, espanyol i català. Alhora, el gran nombre i la varietat de les comunicacions presentades permeten copsar l'important paper que el republicanisme ha tingut en l'àmbit polític i social dels Països Catalans al llarg dels segles XIX i XX. De les aportacions de l'àmbit 1 cal destacar alguns apunts biogràfics, les que analitzen les relacions amb el catalanisme i el socialisme, i les que estudien experiències polítiques locals. Quant a l'àmbit 2, cal destacar els textos al voltant d'ateneus i cooperatives, els que tracten la incidència geogràfica i numèrica de les organitzacions republicanes en el territori, i l'estudi de la premsa republicana d'àmbit local, comarcal i nacional. En l'àmbit 3 s'analitza l'obra de govern d'àmbit local, comarcal i nacional. Finalment, en l'àmbit 4 cal destacar que tan sols un text tracta de gènere i republicanisme, i pocs de la relació entre aquest i la conflictivitat social (urbana i rural). Aquest llibre permet fer un balanç de la recerca sobre el republicanisme a les terres de parla catalana i donar a conèixer els estudis més recents sobre aquesta qüestió, alhora que ens dóna pistes sobre noves recerques i nous punts de vista, ja que, si bé és cert que darrerament ha augmentat el nombre d'estudis sobre el republicanisme català, també ho és que encara resta molta feina per fer.

RAMON ARNABAT
 Historiador

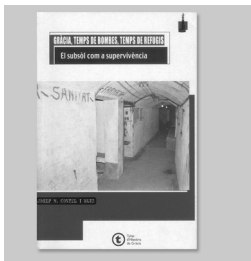
1
 2
 6
 8
 9
 10
 12

DE trianovetats)

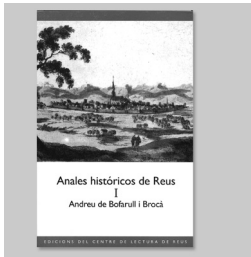
Cristòfol-Miquel SBERT
El caciquisme i el seu temps. Santanyí (1868-1936). El contraban
 Palma: Edicions Documenta Balear, 2007, 194 p., 24 €

Joan Verger i Tomàs, conegut com *Sa Caneta*, és un exemple paradigmàtic de cacic fort i únic, en un caciquisme assentat sobre un analfabetisme molt ampli i unes mancances econòmiques elevades. L'estudi aprofundeix en la relació establerta amb tots els àmbits de la vida local de Santanyí i en la reacció d'un poble que ja havia exercit les llibertats democràtiques del Sexenni Democràtic. Ofereix també una història del contraban a Santanyí, la sortida que el mar va brindar a un poble castigat per la pobresa més colpidora. Sbert escriu en la introducció: «El cacic ha aconseguit més del que esperava: ser temut molt temps després de morir».

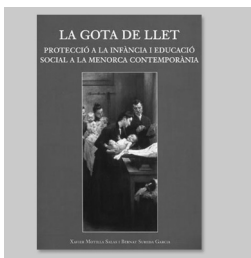
J. M. CONTEL I RUIZ
Gràcia, temps de bombes, temps de refugis. El subsòl com a supervivència
 Barcelona: Taller d'Història de Gràcia, 2008, 381 p., 20 €

Josep Maria ConTEL ens presenta un detallat estudi sobre les conseqüències dels bombardejos soferts a Gràcia durant la guerra i una exhaustiva recerca dels refugis construïts per protegir la població. El llibre ha estat redactat, a banda d'una extensa recerca documental, amb múltiples aportacions testimonials de més de setanta veïns i veïnes que van viure els bombardejos en primera persona. Inclou així mateix una rica documentació gràfica, amb fotografies i plànols dels refugis i altres documents de l'època. L'autor fa també un seguiment dels diferents refugis que s'han obert en els darrers anys. És una obra que crea model.

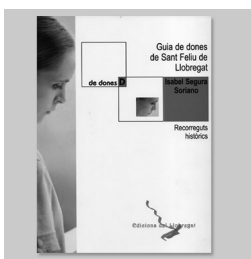
Andreu de BOFARULL I BROCÀ
Anales històrics de Reus. 2 volums
 Reus: Centre de Lectura de Reus, 2007. 1r volum: 259 p., 2n volum: 377 p., 40 €.

Andreu de Bofarull i Brocà (Reus 1810-1882) fou un dels historiadors reusencs més importants del segle XIX. El Centre de Lectura de Reus ha fet aquesta edició facsímil dels seus *Anales històrics de Reus*, publicats per primera vegada entre 1845 i 1846. Abasten bona part de la història de Reus, des del segle XII fins a mitjan segle XIX, i cal destacar que reproduïen nombrosos documents, molts dels quals malauradament s'han perdut, per la qual cosa aquests *Anales*, a més de ser una notable obra historiogràfica local, també es consideren una important font històrica.

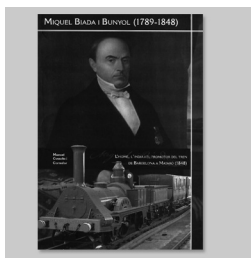
X. MOTILLA SALAS I B. SUREDA GARCIA
La gota de llet. Protecció a la infància i educació social a la Menorca contemporània
 Maó: Institut Menorquí d'Estudis, 2008. 339 p., 15 €.

A finals del segle XIX i principis del XX comença a haver-hi una preocupació per la protecció a la infància, amb l'objectiu de disminuir-ne la mortalitat, molt elevada fins aleshores, i millorar-ne la qualitat de vida. Aquest llibre mostra com, a Menorca, entitats com la Gota de Llet de Menorca, concebuda com un consultori maternoinfantil, i les Juntes Locals de Protecció a la Infància, que propulsaren la creació i la millora d'escoles d'educació infantil i de colònies, dugueren a terme un projecte que buscava la regeneració social de l'illa mitjançant mesures pedagògiques i higienistes.

Isabel SEGURA SORIANO
Guia de dones de Sant Feliu de Llobregat. Recorreguts històrics
 Sant Feliu de Llobregat: Edicions del Llobregat, 2008. 134 p., 10 €.

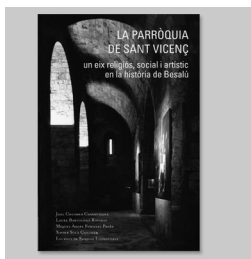
Aquesta guia fa un recorregut per diferents espais de Sant Feliu de Llobregat on es pot reconstruir la memòria històrica de les dones d'aquesta població, amb l'objectiu de donar a conèixer el paper de la dona en la societat sant-feliuenc. Així doncs, trobem que la fàbrica Bertrand pot explicar la introducció de la dona al treball industrial mentre que altres espais, com el carrer de Santa Maria o el mercat, emmarquen altres aspectes de la vida quotidiana de les dones de Sant Feliu, com el treball domèstic, i una visita a l'Ajuntament incideix en l'accés de les dones a l'espai polític institucional.

**M. CUSACHS i
CORREDOR**
**Miquel Biada i
Bunyol (1789-
1848). L'home,
l'india i el promotor
del tren Barcelona a
Mataró (1848)**

Mataró: Manuel Cusachs i
Corredor, 2007. 208 p., 20 €

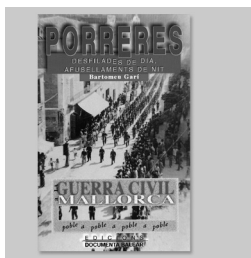
L'objectiu principal d'aquest llibre és analitzar la figura del mataroní de Miquel Biada i Bunyol, des de la seva època a Venècia i a Cuba, on amassà una important fortuna, fins a la tornada a Catalunya, on destacà com a promotor de la primera línia ferroviària catalana, entre Barcelona i Mataró. Tot i això, l'autor no es limita a fer un perfil biogràfic, sinó que també estudia el marc històric i social en què va viure Biada, posant especial esment en la situació dels indians a principis del segle XIX i també en la implantació del ferrocarril a Catalunya.

**M. À. FUMANAL
PAGÈS (coord.)**
**La parròquia de
Sant Vicenç:
un eix religiós,
social i artístic en
la història de Besalú**

Besalú: Ajuntament de
la Comtal Vila de Besalú.
285 p., 22 €

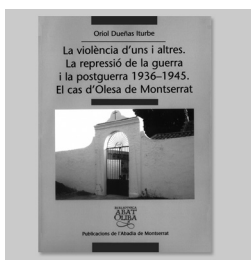
La parròquia de Sant Vicenç de Besalú, a partir del segle XIII, es va convertir en el centre de culte més actiu i dinàmic d'aquesta vila de la Garrotxa. Aquest volum consta de diferents articles que tracten diversos aspectes de la història de la parròquia des de l'edat mitjana fins a l'època contemporània. Així doncs, podem trobar des d'un estudi de la comunitat eclesiàstica besalunenca fins a una anàlisi les seves vicissituds durant l'època contemporània, com ara la crema dels altars durant la Guerra Civil, passant per textos sobre diferents aspectes arquitectònics i ornamentals de l'església.

Bartomeu GARÍ
**Porreres.
Desfilades
de dia,
afusellaments
de nit**

Palma de Mallorca:
Edicions Documenta
Balear, 2007. 367 p.,
25 €

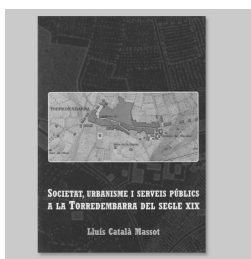
Després d'una breu introducció explicant les bases estructurals del municipi, l'autor mostra en primer lloc diferents aspectes de la Segona República a Porreres, com ara l'ensenyament, la política municipal o el món associatiu, per a passar posteriorment als fets ocorreguts durant la Guerra Civil. Així doncs, s'analitza el paper de la Falange i de l'Església durant la contesa en el context de Porreres i, finalment, es fa un repàs exhaustiu a la repressió franquista al municipi durant la Guerra Civil, indicant tant els empresonaments com els assassinats de persones vinculades al republicanisme.

O. DUEÑAS ITURBE
**La violència d'uns
i altres.
La repressió de la
guerra i la postguerra
1936-1945. El cas
d'Olesa de Montserrat**

Barcelona: Publicacions de
l'Abadia de Montserrat,
2007. 565 p., 31 €

A partir d'una breu introducció on s'indica el desenvolupament de la Segona República a aquesta població, el llibre es divideix en dues parts principals. En la primera s'analitzen els esdeveniments violents que succeïren a Olesa durant la Guerra Civil i se n'estableixen les causes; a més, s'assenyala el nombre de víctimes olesanes de la contesa. En canvi, en la segona part s'estudia la repressió franquista durant la primera postguerra, des del gener de 1939, quan les tropes franquistes entraren a la població, fins al 1945, amb episodis com l'execució d'una vintena d'olesans republicans.

L. CATALÀ MASSOT
**Societat,
urbanisme i
serveis públics a
la Torredembarra
del segle XIX**

Torredembarra: Centre
d'Estudis Sinibald de Mas,
2007, 143 p., 12 €

Aquest estudi se centra en les transformacions que experimentà Torredembarra durant el segle XIX. En primer lloc, analitza l'evolució demogràfica de la població en aquest període i n'estableix el creixement vegetatiu i els moviments migratoris. Segueix l'estudi del desenvolupament urbanístic i de l'inici de la implantació de serveis públics al municipi, entre els quals destaquem la creació de pous i sinies municipals per a l'abastiment d'aigua de la població i l'establiment de l'enllumenat públic, primer de petroli i posteriorment de gas. Per últim, també es tracta l'arribada del ferrocarril, l'any 1865.

Consell de redacció: Victòria Almuni, Joan Busqueta, Josep Casanovas, Narcís Figueras, Antoni Gavalrà, Oriol Granados, Oscar Jané, M. Carme Jiménez, Marina Miquel, Conxita Mir, Vicent Olmos, Lourdes Plans, Joan Peytaví, Joaquim M. Puigvert, Mercè Renom, Pedro Rújula, Enric Saguer, Sebastià Serra, Carles Santacana, Gemma Tribó, Carles Vicente, Francesc Viso.

1 Agenda

■ **II Colloquium Studium Mediaevale.** Cultura Visual - Cultura Escrita. El temps a la cultura visual. Vivències i termes.
BESALÚ I GIRONA, DEL 2 AL 5 DE JULIOL.

■ Conferència: "L'impacte demogràfic de la Guerra del Francès a la Conca de Barberà", a càrrec de Valentí Gual.
MONTBLANC, 18 DE JULIOL.

■ Conferència: "Incidència de la Guerra del Francès a la Conca de Barberà (1808-1814)", a càrrec de Josep M. Grau.
ROCAFORT DE QUERALT, 7 D'AGOST.

■ Conferència: "La Granja d'Aiguamúrcia del segle XVIII vers l'Aiguamúrcia actual", a càrrec d'Elisabeth Baldor i Josep-Jesús Escoda.
AIGUAMÚRCIA, 16 D'AGOST.

■ Què hem descobert al 2008? Visita guiada a l'àrea del jaciment ibèric de Ca n'Oliver excavada durant la campanya del 2008.
CERDANYOLA DEL VALLÈS, 7 DE SETEMBRE.

■ Conferència: "La dominació francesa a Catalunya", a càrrec de Maties Ramisa.
IGUALADA, 15 DE SETEMBRE.

■ Conferència: "La destrucció dels arxius durant la Guerra del Francès", a càrrec de Josep M. Porta.
MONTBLANC, 19 DE SETEMBRE.

■ **3a. Jornada Paisatges i Formes de Vida a través de la Literatura.**
LLEIDA, 20 DE SETEMBRE.

■ Itinerari. Els escenaris de la Guerra del Francès a Ulldecona, a càrrec de Ferran Grau i Núria Sauch.
ULLDECONA, 20 DE SETEMBRE.

■ Itinerari històric pels espais vinculats als fets i personatges significatius de la Guerra del Francès a Molins de Rei.
Més informació: www.irmu.org
MOLINS DE REI, 21 DE SETEMBRE.

2 Noticiari PROGRAMA DEL VII CONGRÉS DE LA CCEPC

Dijous, dia 16 d'octubre
Aula Magna de la Universitat de València (Edifici de la Nau, carrer de la Universitat, 2)
19 h. Obertura del congrés.

19.30 h. Conferència inaugural. Dolors Bramon. Universitat de Barcelona. "El procés migratori de la instal·lació de musulmans".

Divendres, dia 17 d'octubre
Centre Octubre (carrer de Sant Ferran, 12)
9 h. Rebuda de congressistes. Acreditacions i lliurament de material.

ÀMBIT 1. LA COLONITZACIÓ FEUDAL DE LA CATALUNYA NOVA, LES ILLES BALEARS I EL PAÍS VALENCIÀ

10 h. Ponència. Enric Guinot. Universitat de València. "La islamització d'Hispania, un procés migratori de musulmans".

10.45 h. Pausa-cafè.
11.15 h. Ponència. Ricard Soto. Universitat de Barcelona. "La colonització feudal de Mallorca, Eivissa i Menorca".

12 h. Relació de comunicacions. Antoni Virgili. Universitat Autònoma de Barcelona, Arxiu Bibliogràfic de Santes Creus. Debat.

ÀMBIT 2. DE L'EXPULSIÓ DELS JUEUS I MORISCOS A LES IMMIGRACIONS FRANCESES DE L'ÈPOCA MODERNA

16 h. Ponència. Manuel Ardit. Universitat de València. "Moviments migratoris després de l'expulsió dels moriscos".

16.45 h. Ponència. Antoni Mas. Universitat de les Illes Balears. "Pagesos per als senyors: l'emigració del Regne de Mallorca al Regne de València al segle XVII".

17.30 h. Relació de comunicacions. Oscar Jané. Centre d'Estudis Ribagorçans. Debat.

19 h. Taula rodona. "Perspectives dels processos migratoris actuals".

Participants:

Antoni Ariño. Vicerector de la Universitat de València.

Santiago Castellà. Vicerector de la Universitat Rovira i Virgili.

Manuel Delgado. Universitat de Barcelona. Institut Català d'Antropologia.

Joan Lacomba. Universitat de València.

Rafael Xambó. Universitat de València.

Dissabte dia 18 d'octubre
Centre Octubre (carrer de Sant Ferran, 12)

ÀMBIT 3. LES MIGRACIONS CONTEMPORÀNIES

10 h. Ponència. Pere Salvà Tomàs. Universitat de les Illes Balears. "Les Illes Balears: de terres d'emigrants a territoris d'immigració".
10.45 h. Pausa-cafè.

11.15 h. Ponència. Andreu Domingo i Valls. Universitat Autònoma de Barcelona. Centre d'Estudis Demogràfics. "Els processos migratoris a la Catalunya contemporània".

12 h. Relació de comunicacions. Andrés Piqueras. Universitat Jaume I. Debat.

ÀMBIT 4. LLENGUA, LITERATURA I MATERIAL ETNOGRÀFIC VINCULATS ALS PROCESSOS MIGRATORIS DE LES TERRES DE PARLA CATALANA

16 h. Ponència. Lluís Messeguer. Universitat Jaume I. Centre d'Estudis dels Ports. "Local i universal: migracions i literatures".

16.45 h. Ponència. Joan Peytaví Deixona. Universitat de Perpinyà. "La influència de les migracions occitanes i franceses sobre la llengua catalana (s. XV-XX): el cas del dialecte septentrional".

17.30 h. Relació de comunicacions. Robert Martínez, etnòleg. Debat.

19 h. Cloenda. Conferència. Joan Armangué. Arxiu de Tradicions de l'Alguer. Universitat de Càller. "Repoblament i continuïtat cultural a l'Alguer (s. XIV-XVI)".

Més informació: www.ccepc.org

